

## ARISTOTELES ETHIKÁJÁNAK ÖSSZEÁLLÍTOTT ESZMÉI.\*

[Még pedig az egymásutánban némileg idealizálva, Haberern fordítása (Aristoteles Nikomachoszhoz címzett ethikája, Budapest 1873), illetőleg eredeti szöveg alapján.]

Boldogság = isten ajándéka = emberi jó = középérték által fenntartott erényes élet = a lélek azon élethossziglani működése, mely a külső kedvező létnek hozzájárulásával a legjobb s legtökéletesebb erénynek felel meg az államban. (Ethika Nikom. I. 7. és X. 6. és 7.)

### I.

A léleknek a gyakorlás által kifejlesztett jó s állandó minőségén és működésén alapuló erkölcsi (ethikai) erények = emberi boldogság (I. és X. 8).

#### A)

Egyenlő (*ἰσον*) (vagy középut: *μέσον* II. 5, v. ö. V. 2. és 6), mint az igazságosság alapja. Ide tartozik:

1. a gyönyör és fájdalom körül forgó erkölcsi erény (II. 2),
2. a szerföletti és a túlkeves között az ész által meghatározott közép (II. 5. és 6),
3. megfontolás (III. 5),
4. önmegtartóztatás a vágyaktól (II. 2.)
5. föltett szándék (III. 4),
6. szabadakarat (III. 1. és 7),
7. önkénytes tett (V. 10),
8. nemes gondolkodás (II. 7),
9. nemeslelkűség (II. 7),
10. bátorság (III. 9),
11. az erkölcsi szép létesítéséhez szükséges külső javak (I. 9).
12. bőkezűség (IV. 1),
13. nagyszerűség (IV. 4),
14. nagylelkűség (IV. 8),
15. önfeletti uralkodás (higgadtság) (III. 13),
16. tiszteletvágy (IV. 10),

\* A klasszikus reáliákról szóló cikk pótlásául; l. Magyar Pæd. 1902. 5—6—7. sz.

17. tetszvágy (IV. 12),
18. mértékletesség (III. 14),
19. szelidség (szendeség) (IV. 11),
20. igazmondás (IV. 13),
21. szemérmesség (IV. 15).

## B)

Törvényes (*νόμιμον*) mint részleges igazságosság (V. 4.):

1. szabályozó igazságosság (V. 7),
2. osztó igazságosság (V. 6),
3. visszaszolgáltatás (V. 8),
4. polgári jog (V. 10), még pedig:
  - a) természeti jog (V. 10),
  - b) tételes jog (V. 10),
5. házi jog (V. 10), még pedig:
  - a) atyai jog (V. 10),
  - b) uri jog (V. 10).

## C)

Egyenlő (*ἴσον*) és törvényes (*νόμιμον*) mint egyetemes igazságosság. (V. 2. és 3):

1. méltányosság (V. 14),
3. egyetemes igazságosság (V. 3. és 5).

## II.

Az ész körébe tartozó szellemi (dianoëtikai) erények = az ész boldogsága (X. 8).

## A)

Az értelem és akarás egyezésével történő gyakorlati gondolkodás és gyakorlati igazság (VI. 2).

1. művészet (VI. 4), ide tartozik:
  - a) a helyes gondolkodáson alapuló eljárás valaminek alkotásában (VI. 2),
  - b) gyönyör, mely mint czél bevégzi és teljessé teszi az alkotást (X. 4).
2. tudomány (VI. 3):
  - a) behozó (inductív),
  - b) következtető (syllogistikus) (VI. 3),

## 3. okosság (belátás) (VI. 5):

- a) tapasztalás (VI. 9),
- b) tanakodás (VI. 10),
- c) ügyesség (VI. 13),
- d) kutatás (VI. 10),
- e) megfontolás (VI. 10),
- f) éleselműség (VI. 10),
- g) egyesre vonatkozó (VI. 8),
- h) államtudományra vonatkozó (VI. 8), még pedig
  - a) államkormányzás (államművészet) (VI. 8),  
tanácskozási (VI. 8),  
biráskodási (VI. 8),
  - β) törvényhozás (VI. 8),
  - γ) államgazdászat (oeconomia) (VI. 8),
- i) általános tudás (VI. 9),

## 4. ész (VI. 6), még pedig:

- a) elméleti, mely az első határozmányokra (tételekre, az els változhatatlan elvekre) vonatkozó bizonyítékokkal foglalkozik (VI. 12),
- b) gyakorlati, mely végsőre (részletesre, egyesre) irányul, s ez az értelmesség (VI. 12), ez lehet:

- a) igazságon alapuló helyes nézet (VI. 11),
- β) önmegtartóztatás (mértékletesség) (VII. 2),
- γ) önfeletti uralkodás (higgadtság) (VI. 11),
- δ) szilárdság (erősség) (VII. 10),

## 5. bölcsesség (VI. 7), ez pedig:

- a) elvek ismerése (VI. 7),
- b) elvekkel való tisztában lét (VI. 7),

## 6. barátság (VIII. 1. és 2), még pedig:

- a) tökéletes és állandó az erkölcsileg jó s erényre nézve egymáshoz hasonló emberek közt (VIII. 4); ennek

- a) tulajdonságai (VIII. 2. 10. és IX. 6),  
kölcönös szeretet (VIII. 7. és 9),  
kölcönös jóakarát (VIII. 2),  
erényeken alapuló hasonlóság (VIII. 10),  
egyetértés (IX. 6),  
baráti érintkezés (VIII. 6),  
szoktatás (VIII. 7),  
jellemegyenlőség (VIII. 5),

## β) következményei (VIII. 4), hogy:

- az ilyen barátok egymásra nézve jók (VIII. 4),
- “ “ “ “ “ “ hasznosak (VIII. 4),
- “ “ “ “ “ “ kellemesek (VIII. 4),

- b) tökéletlen, mert esetlegességen alapul, (VIII. 3), még pedig :
- a) változó jón (VIII. 3),
  - β) „ „ hasznoson (VIII. 3),
  - γ) „ „ kellemesen (VIII. 3),
  - δ) „ „ gyönyörön (VIII. 3),
- c) aránylagos viszonyból folyó (csak hasonlóság miatt annak nevezett barátság (VIII. 11—14), még pedig :
- a) férj és feleség közt (VIII. 13),
  - β) szülők és gyermekek közt (VIII. 8),
  - γ) testvérek közt (VIII. 13),
  - δ) rokonok és társak közt (VIII. 14),
  - ε) elöljáró és alárendelt (pl. úr és szolga közt) (VIII. 13),
  - ζ) az államoknál haszon alapján létrejövő polgártársi barátság (VIII. 5. és 14), még pedig :  
egészben véve (VIII. 12. és 13),

---

erősebb (VIII. 13), még pedig : királyságban (VIII. 13), aristokráciában (VIII. 13), timokráciában (VIII. 13), demokráciában (VIII. 13),	gyengébb (VIII. 12. 13), még pedig : kényuraságban (VIII. 13), oligarchiában (VIII. 12),
--	--

részben véve (VIII. 11. és 14),

---

testületek, egyesületek barátsága	vendégbarátság (VIII. 14).
-----------------------------------	----------------------------

(VIII. 11. és 14),

7. középszerű vagyon erényes cselekvésre (X. 9),
8. erényes önszeretet (IX. 8),
  - a) nagy áldozatokkal is járó jótékonyosság (IX. 7. 8),
  - b) az erkölcsi szépben való öröm (IX. 7),
9. erkölcsi nevelés (X. 10), még pedig :
  - a) erkölcsi parancsokkal (X. 10),
  - b) törvényekkel (X. 10),
10. az erényes működés befejezője : az erkölcsi gyönyör (X. 4).

### B)

Az igazság és hamisság kipuhatólásával foglalkozó gondolkodás, a szemlélődő bölcs észműködése : az elméleti igazság = tökéletes boldogság (VI. 2. IX. 4. X. 7. és 8).